

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Сучасний етап розвитку інституту виконавчого провадження в Україні характеризується масштабною цифровою трансформацією, яка охоплює всі аспекти діяльності органів примусового виконання та зумовлена необхідністю підвищення ефективності виконання судових рішень в умовах євроінтеграційних процесів. Актуальність дослідження адміністративно-правового виміру цифровізації підтверджується Стратегією цифровізації судової влади на 2022-2026 роки, схвалена Радою суддів України 16 березня 2022 року, яка визначає пріоритетні напрями модернізації системи правосуддя [1].

Правову основу цифрової трансформації виконавчого провадження становить Закон України "Про виконавче провадження" від 2 червня 2016 року № 1404-VIII у редакції від 1 січня 2024 року, який передбачає обов'язкове використання Автоматизованої системи виконавчого провадження та електронного документообігу [2]. Стаття 18 зазначеного Закону встановлює право виконавця використовувати інформаційно-телекомунікаційні системи для отримання відомостей про боржника через інтеграцію з державними електронними реєстрами без необхідності направлення окремих запитів. Додатково Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру боржників" від 5 серпня 2016 року № 560 визначає механізми публічного доступу до інформації про виконавчі провадження [3].

Дослідженням проблематики адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в контексті цифровізації займаються сучасні українські науковці. Коломоець Т.О. аналізує трансформацію адміністративних процедур під впливом цифровізації та обґрунтовує необхідність перегляду класичних підходів до розуміння адміністративного акту в умовах електронного урядування [4, с. 45]. Малюга Л.Ю. досліджує правові аспекти використання електронних доказів у виконавчому провадженні [5, с. 112]. Ярема А.Г. аналізує адміністративно-правовий статус суб'єктів виконавчого провадження в умовах цифрової трансформації [6, с. 156].

Ключовим елементом цифровізації виконавчого провадження є Автоматизована система виконавчого провадження, функціонування якої регулюється Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2016 року № 512 у редакції від 15 листопада 2023 року [7]. Система забезпечує повний електронний документообіг між виконавцями, судами, правоохоронними органами, фінансовими установами та іншими суб'єктами виконавчого провадження. Станом на 2024 рік система інтегрована з понад тридцятьма державними електронними реєстрами та базами даних, що дозволяє виконавцям в автоматичному режимі отримувати інформацію про майновий стан боржника.

Важливою складовою цифровізації є впровадження електронних кабінетів учасників виконавчого провадження, які функціонують на порталі Міністерства юстиції України. Електронний кабінет стягувача надає можливість подавати виконавчі документи в електронній формі, отримувати інформацію про стан

виконання рішень у режимі реального часу, подавати заяви та скарги без особистого відвідування органу виконавчої служби. За даними Міністерства юстиції України, у 2023 році через електронні кабінети було подано понад двісті тисяч виконавчих документів.

Особливого значення набуває використання технології електронного цифрового підпису та кваліфікованої електронної печатки відповідно до Закону України "Про електронні довірчі послуги" від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII [8]. Виконавчі документи, постанови виконавців та акти про вчинення виконавчих дій у електронній формі, підписані кваліфікованим електронним підписом, мають таку саму юридичну силу, як і документи на паперових носіях, що суттєво скорочує строки виконавчих процедур.

Інтеграція Автоматизованої системи виконавчого провадження з Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Єдиним державним реєстром юридичних осіб та Державним реєстром транспортних засобів створює єдиний інформаційний простір, що дозволяє оперативно виявляти майно боржника, накладати на нього арешт в електронній формі та вживати інших заходів примусового виконання без паперового документообігу.

Цифровізація процедури реалізації арештованого майна здійснюється через систему електронних торгів, функціонування якої регулюється Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна" від 25 березня 2020 року № 432 [9]. Використання електронних майданчиків забезпечує прозорість процедури продажу майна та максимальну конкуренцію серед потенційних покупців. За даними Центру політико-правових реформ, впровадження електронних торгів у 2022-2023 роках дозволило підвищити ефективність реалізації арештованого майна на двадцять три відсотки [10, с. 67].

Адміністративно-правовий вимір цифрової трансформації проявляється у зміні характеру адміністративних процедур, які здійснюють державні виконавці та приватні виконавці відповідно до Закону України "Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів" від 2 червня 2016 року № 1403-VIII [11]. Стаття 18 зазначеного Закону встановлює вимоги до професійної підготовки виконавців, включаючи обов'язкове володіння навичками роботи з електронними системами.

Важливим аспектом цифрової трансформації є забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних учасників виконавчого провадження відповідно до Закону України "Про захист персональних даних" від 1 червня 2010 року № 2297-VI та Закону України "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII [12; 13]. Автоматизована система виконавчого провадження є об'єктом критичної інфраструктури, що передбачає підвищені вимоги до її захисту від кіберзагроз.

Науковець Задорожна С.М. звертає увагу на необхідність вдосконалення правового регулювання використання великих даних у виконавчому провадженні та встановлення чітких меж використання аналітичних систем для прогнозування поведінки боржників [14, с. 178]. Дослідниця наголошує на важливості дотримання принципу пропорційності при застосуванні цифрових технологій для забезпечення балансу між ефективністю примусового виконання та захистом конституційних прав громадян.

Європейський досвід цифровізації виконавчого провадження свідчить про

ефективність впровадження комплексних електронних систем. Звіт Європейської комісії з ефективності правосуддя за 2024 рік показує, що країни-члени Ради Європи з високим рівнем цифровізації демонструють в середньому на тридцять п'ять відсотків вищі показники своєчасного виконання рішень судів [15, с. 89].

Перспективним напрямом розвитку є впровадження технологій штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних, автоматизації прийняття типових рішень, прогнозування ймовірності виконання рішень. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р, визначає публічне управління як один з пріоритетних напрямів впровадження технологій штучного інтелекту [16]. Касинюк Л.А. обґрунтовує доцільність використання технології блокчейн для забезпечення незмінності та прозорості записів про виконавчі дії [17, с. 134].

Проблемними аспектами цифрової трансформації залишаються недостатній рівень цифрової грамотності окремих категорій учасників, технічні збої в роботі електронних систем, ризики кібератак. Дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова показують, що станом на 2023 рік близько двадцяти відсотків потенційних користувачів стикаються з труднощами при використанні електронних сервісів виконавчого провадження [18, с. 156].

Отже, цифрова трансформація виконавчого провадження в Україні є масштабним процесом, який суттєво змінює характер адміністративно-правового регулювання діяльності органів примусового виконання. Впровадження Автоматизованої системи виконавчого провадження, електронних кабінетів учасників процесу, інтеграція з державними електронними реєстрами створили якісно новий рівень ефективності та прозорості послуг у сфері примусового виконання судових рішень. Адміністративно-правовий вимір цифровізації проявляється у трансформації процедур взаємодії учасників, зміні вимог до професійної компетентності виконавців, необхідності забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних. Подальший розвиток цифрового виконавчого провадження потребує вдосконалення нормативно-правової бази, гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, впровадження інноваційних технологій при збереженні фундаментальних гарантій прав людини.

Список використаних джерел

1. Стратегія цифровізації судової влади на 2022-2026 роки : схвалено Радою суддів України 16 березня 2022 р. URL: <https://court.gov.ua/strategy/>
2. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII (у редакції від 1 січня 2024 р.). Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.
3. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру боржників : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2016 р. № 560. Офіційний вісник України. 2016. № 63. Ст. 2160.
4. Коломоець Т. О. Цифровізація адміністративних процедур: теоретико-правові аспекти. Право України. 2023. № 3. С. 42-58.
5. Малюга Л. Ю. Електронні докази у виконавчому провадженні: проблеми правового регулювання. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 110-115.

6. Ярема А. Г. Адміністративно-правовий статус приватних виконавців в умовах цифровізації. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024. № 2. С. 154-159.
7. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру виконавчих проваджень : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2016 р. № 512. Офіційний вісник України. 2016. № 63. Ст. 2159.
8. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 400.
9. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2020 р. № 432. Офіційний вісник України. 2020. № 46. Ст. 1459.
10. Аналітичний звіт про ефективність виконання судових рішень в Україні у 2022-2023 роках / Центр політико-правових реформ. Київ, 2023. 128 с.
11. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1403-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 29. Ст. 535.
12. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. Ст. 481.
13. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 403.
14. Задорожна С. М. Великі дані у виконавчому провадженні: правові межі використання. Інформація і право. 2023. № 4. С. 175-182.
15. European judicial systems: CEPEJ Evaluation Report: 2024 Evaluation cycle (2022 data). Strasbourg : Council of Europe, 2024. 412 p.
16. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. Офіційний вісник України. 2020. № 100. Ст. 3229.
17. Касинюк Л. А. Блокчейн-технології у виконавчому провадженні: перспективи впровадження. Підприємництво, господарство і право. 2024. № 1. С. 132-138.
18. Цифрова грамотність населення України: стан та перспективи розвитку / Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Київ, 2023. 224 с.